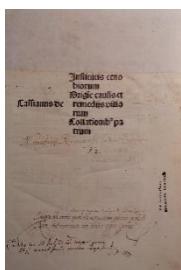

BLAGO KNJIŽNICE KRIŽEVAČKE EPARHIJE

1. „Scriptum pontificale“ (Pontifikal Lovre od Varaždina) rukopis, 1433.

Najvrjedniji je primjerak u knjižnici prelijep rukopis iz 1433. kojemu je pisar Lovro od Varaždina. Lovro svoj rukopis zove pontifikalom (bogoslužna knjiga kojom se služi biskup za služenje osobito svećanih misa). To je latinski kodeks pisan na listovima pergamene. Rukopis je ispisan gotičkom teksturom u crvenoj i crnoj boji. Križevački pontifikal ima 137 listova, označenih rimskim rednim brojevima, te još 13 neoznačenih listova. Najljepša je treća stranica na kojoj je raskošno oslikan inicijal P te naslikani krasni biljni motivi. Vrijedne su i stranice s notnim zapisima. Rukopis je knjižnici darovao grkokatolički svećenik Simeon Čučić.

2. Cassianus: „De institutis cenobiorum. De origine, causis et remediis vitiorum. De collationibus patrum“

Basel, 1485. (inkunabula)

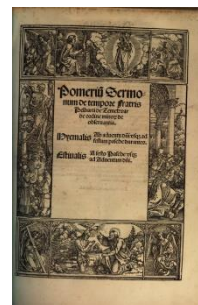
Ova je knjiga **inkunabula** (knjiga tiskana u počecima tiskarstva, do 1500.). Riječ je o tri knjige uvezene u jednu koje je napisao monah i pisar Kasian (Johannes Eremita Cassianus, oko 360. – 432.). Prvi naslov glasi „Ustanove monaške“, a govori o pravilima za život u samostanu. Drugi je spis posvećen ćudoređu, bavi se porocima, njihovim uzrocima te lijekovima protiv njih. Treći je lakše i privlačnije pobožno štivo za duhovnu izgradnju zvano lat. *collationes*, tj. čitanja iz svetih knjiga.

3. Johannes Turrecremata: „Glosa psalterij“

Strassburg, 1487. (inkunabula)

Knjiga o kršćanskom značaju Psalama jedno je od najvažnijih djela Johanna Turrecremate, španjolskog dominikanskog redovnika koji je prisustvovao na nekoliko crkvenih koncila, koji je postao kardinal 1439. i koji je bio poznat po svojoj dobrotvornosti.

4. Ladislaus Pelbartus: „Pomerium sermonum de tempore“

Hagenau, 1489. (inkunabula)

Pelbartus Ladislaus bio je franjevački pisac i propovjednik, rođen je u Temesváru u Mađarskoj (danas Temišvar, Rumunjska). Bio je priznat kao istaknuti pisac i pedagog. Svojim je knjigama želio pomoći nedovoljno informiranom svećeništvu u zemlji. U knjizi su skupljene njegove propovijedi na latinskome jeziku. Na koricama su ulomci tekstova iz nekog starog rukopisa bogoslužne knjige u stilu knjižne gotice.

5. „Missale romanum“ (Rimski misal)

Mleci, 1506.

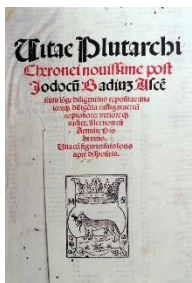
Ova je knjiga latinski misal (knjiga iz koje se čita misa), u dvobojnome i dvostupčanome tisku. Nema naslovnice, na prvoj je ušćuvanoj stranici slika Gospina i trojice ugarsko-hrvatskih kraljeva koji su štovani kao sveti. U kolofonu (završnoj bilješci) otisnut je podatak da je misal tiskan u tiskari Nijemca iz Kölna Petra Liechtensteina.

6. Ivan Česmički: Elegije, panegerici i prijevodna proza

Bologna, 1513. – 1523.

U jednu su knjižicu zajedno uvezena četiri djela slavnog latinističkog pjesnika i govornika Ivana Česmičkog (Ianus Pannonius, 1434. – 1472.). Prvo je panegirik (hvalospjev) posvećen mletačkom plemiću Marcelu tiskan 1522. Drugo je zbirka u čast Ivanova učitelja Guarina Veronjanina tiskana 1513. Treće je knjiga elegija tiskana 1523. (najpoznatija je elegija u povodu smrti njegove majke Barbare). Četvrto su djelo prijevodi Plutarha, Demostena i *Ilijade* iz 1522.

7. Plutarh: „Vita Plutarchi Cheronei novissime...“ (Usporedni životopisi)

Venecija, 1516.

Plutarh iz Heroneje bio je čuveni grčki povjesničar, biograf i filozof (oko 46. – 125). Njegovo je najpoznatije djelo „Usporedni životopisi“, niz biografija poznatih Grka i Rimljana, usporedno prikazanih kako istaknuli njihove zajedničke

moralne vrijednosti i mane. Na Zapadu je od 5. do 15. st. bio u zaboravu, krajem 15. st. počeli su ga čitati u latinskome prijevodu. Toj latinskoj predaji Plutarhových i plutarhovskih životopisa pripada i ova knjiga. Ona je zbornik uglavnom Plutarhových (uz nešto drugih) životopisa u latinskome prijevodu iz 1516. te spada u rani tisak – godinu je dana starija od izvornoga grčkog prvotiska).

8. „Biblia Hebraica“ (Hebrejska biblija)

Frankfurt na Majni, 1716.

U naslovu djela na latinskom jeziku stoji da je ovo izdanje uspoređeno s najboljim tiskanim izdanjima, kao i s nekim rukopisima, te da je podvrgnuto vrlo pomnoj jezikoslovnoj obradi, a sve pod vodstvom I.

H. Maiusa, profesora teologije u Giessenu. Djelo je moglo ugledati svjetlo dana troškom gospodina Joannesa Philippa Andreae. Biblijski je tekst napisan hebrejskim jezikom i pismom.

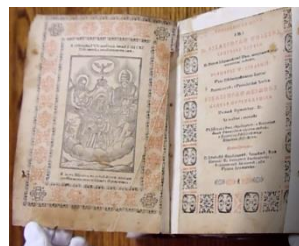

9. „Missale Romanum slavonico idiomate jussu SS. D. N. Papae Urbani Octavi editum / Missal rimski slavenkim jezikom povelieniem p. g. n. papi Urbana Osmago“ (Misal rimski na slavenskom jeziku izdan po nalogu presvetog gospodina našega pape Urbana VIII.)

Rim, 1741.

Misal je izdala 1741. Kongregacija za širenje vjere, a priredio ga je zadarski nadbiskup Matej Karaman, pa se često naziva „Karamanovim misalom“. Pripada nizu istočnoslaveniziranih hrvatskoglagoljskih knjiga.

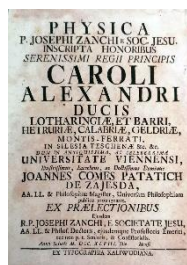
SS. D. N. = Sanctissimus Dominus Noster (presveti gospodin naš)

10. „Breviarivm Romanvm Slavonico idiomate iussu S. D. N. Innocentii P. P. X. editvm / Časoslov rimskij slavenskim jazikom povelieniem s. g. n. Innokentija papi X. vidan“ (Časoslov rimski na slavenskom jeziku izdan po nalogu presvetog gospodina našega pape Inocenta X.)

Rim, 1648.

Časoslov je crkvena knjiga s tekstovima koje u određene časove svakoga dana mole katolički svećenici. Ovaj glagoljički časoslov priredio Rafael Levaković, hrvatski crkveni pisac i povjesničar, franjevac koji je djelovao u službi Kongregacije za širenje vjere. Rađen je po uzoru na ukrajinsku grafiju i jezik. Smatra se da je to što je izvorni hrvatski crkvenoslavenski jezik preoblikovan prema normama istočnoslavenskih gramatika crkvenoslavenskoga jezika pospješilo propadanje i potiskivanje glagoljičnog pisma.

11. Josip Zanchi: „Physica“ (Fizika)

Beč, 1748.

Josip Zanchi [zanki] bio je hrvatski filozof, svećenik isusovac i znanstvenik (1710. – 1786.). Knjiga „Fizika“ podijeljena je na dva dijela, u prvom opisuje tzv. generalnu fiziku općih svojstava tjelesa, a u drugome tzv. partikularnu fiziku pojedinačnih tjelesa. Sadrži i 13 priloženih crteža u kojima se vidi ogroman raspon veličina u svijetu (od precizno nacrtane unutrašnje građe ljudskoga oka i probavnog sustava do zvijezda usred svemirskog prostranstva).

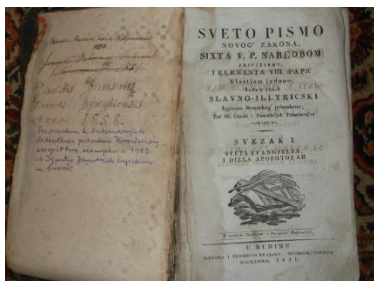

12. Jobi Ludolfi: „Ad Historiam Aethiopiae Commentarius“

Frankfurt na Majni, 1791.

Povijest, zemljopis i prirodopis Etiopije, knjiga golema opsega i velika formata. Knjiga je bogato ilustrirana jednobojnim crtežima neobičnih

životinja, biljaka i drugih čuda.

13. Matija Petar Katančić: „Sveto pismo starog zakona i novog zakona u jeziku slavno-illyricski“

Budim, 1831.

U povijesti je bilo više pothvata prevođenja „Biblije“ na hrvatski jezik, ali iz raznih razloga tek u 19. stoljeću imamo prvi tiskani prijevod

cjelovitog „Svetog pisma“ na hrvatski jezik. Prijevod Matije Petra Katančića pojavio se u 1831., kada mnogi drugi narodi već imaju svoje tiskane prijevode. Matija Petar Katančić (Valpovo, 1750. – Budim, 1825.) bio je svestrano obrazovan franjevac. Katančić prevodi latinski tekst „Vulgate“ na jezik kojega on naziva „ilirički“, slavonsku ikavicu s grafijom 19. stoljeća. Preveo je cijeli Stari zavjet (u četiri sveska) i Novi zavjet (u dva sveska), i to tako da je donosio hrvatski prijevod i paralelno latinski tekst. Za prijevod mu je bilo potrebno ukupno sedam godina rada, a za njegove lektore i korektore još pet godina. Umro je ne vidjevši tiskano izdanje svoje „Biblije“.

14. Nicolai Bion: „Mathematische Werk-Schule“

Nürnberg, 1741.

Knjiga je njemački prijevod čuvenoga francusko priručnika s uputama ne samo za spretno rukovanje matematičkim instrumentima nego i za njihovu izradu,

provjeravanje i čuvanje. O tadašnjoj mu omiljenosti i upotrebljivosti svjedoče njegova višekratna francuska izdanja i najmanje četiri njemačke naklade. Ilustrirana je s 57 tabla načičkanih vrlo preciznim crtežima matematičkih naprava: šestara, ravnala, kutomjera, magneta, sitnozora, mjerničkih pomagala, razulja, naprava za mjerenje količine vode u izvorima, zvjezdokaznastvenih i plovidbenih pomagala poput kompasa i naprava za mjerenje visina zvijezda nad nebosklonom, sunčeve i mjesečeve ure.

Knjiga svjedoči o visokoj civilizacijskoj razini svoga kupca u tadanjim Križevcima.

15. Franjo Glavinić: „Czvit szvetih. To yeszt sivot szvetih. Od kih Rimska Czrikua čini spominak.

Prenessen, i sslosen na Haruatsski yezik Catholičansskim obicayem “ (Cvit svetih)

Mleci, 1702.

Franjo Glavinić (Kanfanar, 1585. – Trsat, 1652.) bio je istarski svećenik franjevac, književnik i historiograf, većinom je pisao na tronarječnoj kajkavskoj ikavici, a dijelom i na

talijanskom. Djelo „Cvit svetih“ prvi je prikaz života svetaca kod nas, raspoređen prema kalendaru crkvene godine. Ovo je treće izdanje knjige iz 1702., dakle pola stoljeća nakon pišćeve smrti (prvo je izašlo 1628.), što svjedoči o dugotrajnoj potražnji i upotrebljivosti te knjige.

Kao vrstan znalac hrvatskoglagoljske jezično-književne tradicije, osobito zauzet za njezino održanje i oživljavanje u novim poslijetridentskim prilikama u pokušaju prenošenja hrvatske protestantske tiskare iz Uracha na Rijeku, G. je znao ocijeniti i kreativno iskoristiti stilski potencijal srednjovjekovnih glagoljaških neliturgijskih tekstova. Odabirući njegova stilska sredstva i postupke i ugrađujući ih u svoje nabožne proze, on je istodobno nastavio i tradiciju višedijalektnog naslojavanja u hrvatskome književnom jeziku, sjedinjujući čakavske, kajkavske i štokavske izražajne osobine. Svojom stvaralačkom osobnošću, grafijskim rješenjima i jezikom knjiga, što ih je »složil za naš hervacki kraj« s rodoljubnom, a ne samo dušobrižničkom nakanom da poda »hervackom jeziku« i »hervackom puku« koristi, G. se uzdignuo kao spojnica između našega Sjevera i Juga, djelujući poput svojih glagoljaških prethodnika u smislu duhovne homogenizacije hrvatskoga »rasutog orsaga«. U njegovu grafijskom sustavu i načelima koja je izložio u predgovoru Cvita svetih nema reformnih zahvata u izgledu slova već u njihovoj uporabi. G. je spojio dvije hrvatske slovopisne prakse — sjevernu kajkavsku i južnu čakavsku — uzimajući od svake ponešto. On je dvjesto godina prije Lj. Gaja nastojao ponuditi općeprihvatljiv latinični slovopisni sustav, uvrstivši se tako među najvažnije prethodnike hrvatskoga narodnog preporoda. (Hrvatski biografski leksikon)